

Gustav Johannsens Slægt.

I.

Slægten Johannsen i Skæggerød.

Slægten Johannsen stammer fra Skæggerød i Nørre-Brarup Sogn i det østlige Angel. Egnen er her som næsten overalt i Angel, baade frugtbar og smuk, Bakker og Dale, Marker og Enge, gennemstrømmede af smaa Bække, veksler med hinanden, og hist og her ses endnu smaa Skovpartier, der staar som Minder om den store Skov, der en Gang dækkede hele det østlige Angel. Men ogsaa adskillige Landsbyers Navn minder om hin Tid, som f. Eks. Skæggerød, Dollerød, Voksrød. Alle disse Navne viser tilbage til en Tid, da man for at nedsætte sig i denne Egn først maatte rydde en Plet i Skoven. Denne store Skov tilhørte Kongen, og de fleste Byer, som efterhaanden opstod i den, kom til at høre under Kronen. Saaledes findes i »Kong Valdemars Jordebog, der giver en Fortegnelse over Kongens Gods 1231, bl. a. ogsaa Navnet Skæggerød.

Kronens Gods i disse Egne gik over til de sønderjydske Hertuger og fra dem til de holstenske Grever, der forstod at gøre udmærket Brug deraf. De over-

drog det til holstenske Adelsmænd og gjorde saaledes disse deres Tilhængere bosiddende i Landet, medens den indfødte slesvigske Adel efterhaanden helt fortrængtes. I det østlige Angel opstod det ene Gods ved Siden af det andet, og alle ejedes de af holstenske Adelslægter. De bragte tysk Sprog og tyske Skikke, ja ofte tillige en hel Skare af tyske Tjenere med sig, og gjorde sig saa fuldstændig til Herrer i Landet, at der ved Reformationen, da den latinske Gudstjeneste afskaffedes, ikke indførtes dansk, men — maaske med ganske enkelte Undtagelser — tysk Gudstjeneste, skønt Dansk var Folkets Sprog. Saaledes gik dette Glip af et af de største Goder, som Reformationen ellers overalt bragte Folket, Guds Ords Forkyndelse paa Modersmaalet.

I Løbet af det følgende Aarhundrede lykkedes det Adelen at berøve Folket et andet Gode, Friheden, og gøre Bønderne til Livegne. Hvorledes det gik til i alle Enkeltheder, ved man ikke saa nøje. Oprindeligt havde jo »Kongens Bønder«, som de kaldtes, ligeoverfor Kongen visse Forpligtelser, der siden gik over til Hertugen og derfra til de adelige Godsejere. Det var ingen trykkende Afgifter og intet ufrit Forhold, men Godsejerne tiltog sig stedse større Magt. De vidste at benytte sig af daarlige Tider, idet de lejlighedsvis eftergav forarmede Bønder Afgifterne og derimod lod dem forpligte sig til at arbejde for dem. Saaledes gik det navnlig under Tredivaarskrigen, da Angel led meget i Aarène 1628—29 og 1643—44, og siden i Svenskekrigen 1658—59. Og naar Adelen ikke kunde formaa Bønderne til frivillig at give sig ind under den, var den

i de fleste Tilfælde mægtig nok til at tvinge dem. Af Landsbyen Skæggerøds Indbyggere kom nogle til at høre under Tøstrup, andre under Rundtofte og Dolle-rød. Den Gaard, der tilhørte Slægten Johannsen, kom under Tøstrup, naar og paa hvilken Maade, vides ikke.

Den første af Slægten, om hvem man har nøjagtige Efterretninger, er *Johann Johannsen*, født 1681, død den 21. Marts 1755. Havde man ingen andre Vidnesbyrd om, hvorledes Sproget var i hans Hjemstavn, saa vilde selve Navnet vidne tydeligt nok. Det viser, at Folkets Sprog og Skik var dansk, idet Familienavnet dannedes ved efter dansk Skik at hænge Endelsen sen til Faderens Navn. Men det viser tillige, at Kirkesproget og Præstens Sprog i Kirkebøgerne var Tysk, idet Navnet skrives Johann i Stedet for Johan. Lignende Sammensætninger findes jo ogsaa længere nordpaa, som i Sundeved, hvor Navne som Jürgensen, Hinrichsen o. a. er opstaaet under lignende, om end ikke helt de samme Forhold.

Den nævnte Johann Johannsen var i mange Aar Forvalter paa Tøstrupgaard, der var i Slægten Rumohrs Eje. Han skal have været meget streng imod sine undergivne, ja der fortælles endog, at han en Gang har ladet en af dem piske til Døde. Dog, som Herren er, saa følge ham Svende, Haardhed og Grusomhed mod de livegne hørte ingenlunde til Sjældenhederne blandt Adelen, og mindst blandt Slægten Rumohr. Vel ved man intet særligt i den Retning om Johann Johannsens Herre, Friedrich von Rumohr, men derimod nok om hans Forgængere, Faderen, Heinrich, og den ældre Broder, Detlef, der begge ejede

Røst og Tøstrup. Faderen lod ikke sine livegne alene føle sin Haardhed og Magt, han lod f. Eks. ogsaa Hekse brænde, og han havde en lang Strid med Indbyggerne af Kappel, som han med Vold og Magt vilde gjøre til livegne. Striden fortsattes under Sønnen Detlef og førte til, at i Aaret 1667 mange Familier udvandrede fra Kappel og nedsatte sig paa den ubeboede Ø Arnæs i Slien, hvorfra Flækken Arnæs har sin Oprindelse. Noget før Detlef von Ruhmors Død 1678 var Tøstrup gaaet over til Broderen Friedrich, der ejede det til kort før sin Død 1722, og det var ham, der var Johann Johannsens Herre. Han var ingenlunde utilfreds med sin strænge Forvalter, denne var tværtimod vel anskreven hos ham. Da han giftede sig, vistnok 1717, fik hans Hustru Metta, der var født 1683 og til da havde været Mejerske paa Tøstrupgaard, Tilladelse til Krohold i sin Mands Hus.

Aaret efter, 1718, fik de en Søn, som de kaldte Marquard. Dette plattyske Navn har sandsynligvis faaet Indpas saa langt nordpaa derved, at det nogle hundrede Aar længere tilbage i Tiden var meget brugeligt i Slægten Ruhmor og er bleven indført med den. Marquard Johannsen var livegen ligesom hans Fader. Efter sin Moders Død, den 17. Marts 1748, giftede han sig den 11. Oktober samme Aar med Ida Margaretha Kraak, født 1713, og den 7. September 1751 fik de en Søn, som de kaldte Johann *Friedrich*. Bedstefaderen, den forhenværende Forvalter, levede endnu, og bad den nuværende Ejer af Godset, Friedrich von Rumohr, en Sønneson af den Herre af samme Navn, som han havde tjent i sine unge Dage, om Frihed fra Livegen-

skab for sin lille Sønesøn. Hans Bøn opfyldtes, dog først i 1755, i Barnets fjerde Aar, samme Aar som den gamle Mand døde.

Marquard Johannsens Hustru Ida var en begavet Kvinde, der digtede nogle aandelige Sange, som den Gang var kendte i Omegnen, men nu er glemte. Om trent samtidig med Sønnens Fødsel blev hun blind, men lærte efterhaanden at finde sig tilrette i sine Omgivelser i saa høj Grad, at hun endog kunde skænke i Krostuen. Hun blev da beundret for dette saavel som for sin Digtarevne, og det hændtes, at der kom Folk til Kroen alene for at se »den blinde Digterinde.«

II.

Friedrich Johannsen og hans Tid.

Da Friedrich Johannsen var bleven fri for Livsgenskab, var hans Forældre betænkt paa at lade ham lære noget. Skolevæsenet paa Landet var rigtignok endnu i en temmelig daarlig Forfatning. Oprindeligt var der kun Skoler i Kirkebyerne, idet Degnen tillige var Skolelærer. Disse Degneskoler kunde undertiden være ret gode, idet det hyppig gik med Degnekaldene ligesom med Præstekaldene, at de ved Hævd blev næsten arvelige i bestemte Familier, saa Sønnen kunde uddanne sig under Faderens Ledelse og senere overtage Skolen efter ham. Men iøvrigt saa det sørgeligt ud. Der var endnu ingen Seminarier, det første slesvigske Seminarium blev oprettet i Tønder 1786, medens det første holstenske var bleven oprettet 1780. Det var derfor tidt ikke muligt at faa blot nogenlunde dygtige Lærere, og Lønnen var derefter. De Skoler, der efter-

haanden opstod udenfor Kirkebyerne, kaldtes Biskoler, og var for det meste lukkede hele Sommeren, d. v. s. fra Fastelavn til Mikkelsdag, senere fra St. Hansdag til Mikkelsdag. Børnene gik da enten slet ikke i Skole, eller maatte gaa til Degneskolen, som de forresten altid maatte søge de to sidste Aar før Konfirmationen. Lærerne ved Biskolerne var ikke fastansatte, der fandtes hverken Skolebygning eller Lærerbolig, undertiden gik hele Skolen paa Omgang, men i alle Tilfælde maatte Læreren gaa paa Omgang, idet han fik Kosten snart hos en, snart hos en anden af Bønderne. De Fordringer, der stilledes til ham, var da heller ikke store. Børnene skulde lære deres Katekismus udenad og at læse, skrive og regne lidt, meget behøvedes ikke, ja paa de adelige Godser kunde det endogsaa let blive for meget, da Godsejerne var bange for, at de livegne, naar de var saa dygtige til at regne og skrive, at de kunde komme frem i Verden, let kunde finde paa at flygte! Og flygtede de alligevel og det gik dem nogenlunde godt udenfor, saa var det dog bedre, at de ikke kunde skrive hjem og opfordre Slægtninge og Venner til at følge deres Eksempel.

I Skæggerød var man dog forholdsvis heldig stillet, i det Vejen til Kirkebyen Nørre-Brarup ikke var uoverkommelig, og Degnekaldet, hvis Indehaver førte Titlen Kantor, netop var i Hænderne paa en saadan privilegeret Familie, Familien Knüttel. Stamfaderen, Martin Knüttel, var indvandret fra Halberstadt 1621, og hans Sønnens Søn, Burchard Knüttel, var Degn, Organist og Skolelærer fra 1759—1805, saa det var ham, der blev Friedrich Johannsens Lærer. Denne fra

Sachsen stammende Slægt har da nok kunnet Højtysk, hvorpaa der blev lagt megen Vægt af Myndighederne, Generalsuperintendent, Amtmand og Provst.

Det Sprog, Holstenerne havde bragt ind i Landet, var det plattyske. Det havde ved Reformationen indtaget den Plads i Kirken, der tilkom det danske, selv om Befolkningen paa sine Steder gjorde Modstand. Men paa samme Tid begyndte allerede i Tyskland det højtyske Sprog at fortrænge det plattyske som Skriftsprog og efterhaanden som Kirkesprog, og denne Bevægelse naaede i første Halvdel af det 17. Aarhundrede over Holsten til Slesvig. Nu gik det ikke det plattyske Sprog bedre end før det danske. De fleste Præster havde studeret ved tyske Universiteter, hvor Højtysk var eneraadende, og mange var endogsaa indvandrede Tyskere. Navnlig i Trediveaarskrigens Tid, da der i Tyskland intetsteds fandtes ordnede Forhold, søgte mange tyske Embedsmænd, gejstlige og verdslige, til Danmark for at finde Ansættelse, og snart fandtes der tyskfødte Embedsmænd rundt omkring i Danmark, medens dog de fleste selvfølgelig blev i Slesvig. De ivrede allesammen for det højtyske Sprog og fik efterhaanden det plattyske helt fortrængt fra Kirken og Skolen. I Midten af det 17. Aarhundrede arbejdede to Mænd, Stefan Klotz fra Vestfalen og Johannes Reinboth fra Sachsen, den første Generalsuperintendent for den kongelige Del af Hertugdømmerne, den anden for den gottorpske Del, paa at uddrive det plattyske Sprog af Kirkerne i Angel, som det danske paa andre Steder, og navnlig den første kuede hensynsløst enhver Modstand. Derefter blev Sprogforholdene i Angel saaledes,

som de endnu den Dag idag er paa mange Steder i Sønderjylland: Højtysk var det officielle Sprog, Kirkens og Skolens Sprog, men ellers taltes det næsten slet ikke. Dansk og Plattysk taltes ved Siden af hinanden, Dansk mest af den indfødte Befolkning, Plattysk af de indvandrede Holstenere, d. v. s. ikke Adelen, der nu begyndte at lægge sig efter Højtysk, men Efterkommerne af de Tjenere og Arbejdere, de havde bragt med eller indkaldt, der nu ogsaa maatte siges at være hjemmehørende i Landet. Begge Sprog byttedes let om med hinanden, og begge forstodes af de fleste, hvad der ikke var saa underligt, da det plattyske i Tidens Løb havde læmpet sig meget efter det danske og optaget mange Ord og Vendinger deraf. Men hvem der vilde lære noget, maatte kunne Højtysk, der fandtes ellers ligefrem ingen Mulighed derfor, hverken Lærere eller Bøger. Det kunde vel nok ske, at en Lærer ved en afsides Biskole kunde tale Dansk eller Plattysk til Børnene, men det var ilde set hos hans foresatte og ophørte efterhaanden. Ja, somme Steder forbødes det Børnene under Straf at tale Dansk indbyrdes, hvad der imidlertid højest førte til, at de talte Plattysk, til virkelig at kunne tale Højtysk drev de færreste det.

Friedrich Johannsen bragte det dog saavidt, og da han var 16 Aar gammel, blev han Lærer i sin Fødeby Skæggerød. Om der før den Tid slet ingen Lærer har været eller en, der gik paa Omgang, sanner man Efterretninger om. Men nu blev Sagen ordnet saaledes, at Skolen holdtes i hans Forældres Hus, hvor han selvfølgelig ogsaa boede og fik Kosten. Han vedblev at være Lærer i sin Fødeby lige til sin Død, i

51 Aar, og oplevede i denne lange Tid store Forandringer og Forbedringer paa Skolevæsenets Omraade, ligesom der selvfølgelig ogsaa stilledes større og større Fordringer til Lærerne. At tilfredsstille disse faldt ham dog let, da han af Lyst og Trang paa egen Haand udvidede sine Kundskaber langt ud over det, der forlangtes af en Landsbyskolelærer. Navnlig interesse-rede han sig for Mathematik og blev 1788 Medlem af et mathematisk Selskab i Hamborg, kaldet »Gesellschaft zur Verbreitung der mathematischen Wissenschaften«. I den Anledning modtog han et Testimonium, som længe opbevarede i Familien. Han rejste ogsaa undertiden til Selskabets Møder, skønt det selvfølgelig ikke var tidt, han havde Tid, Lejlighed og Raad dertil.

Hans Moder var død den 2. Juni 1780, og samme Aar giftede han sig med Anna Maria Thomsen fra Rygge. De fik tre Døtre, hvoraf dog kun den yngste, Anna Christina, født den 21. Juni 1789, overlevede Faderen. Bedstefaderen, Marquard Johannsen, døde den 1. Maj 1789, den næstældste Datter døde ikke længe efter i en Alder af 4 Aar, og 1798 døde Moderen. Nu sad Friedrich Johannsen ene tilbage med to Døtre, og efter at ogsaa den ældste var død, 21 Aar gammel, giftede han sig igen den 27. November 1802 med Anna Maria Clausen, der var født i Dollerødskov i Sønder-Brarup Sogn den 4. Juni 1778 og altsaa kun 24 Aar gammel, medens Friedrich Johannsen var 51 Aar. Med hende havde han fire Sønner og en Datter. Den ældste Søn, Gustav Johannsens Fader, fødtes den 27. September 1803 og kaldtes *Burchard* Friedrich, Bur-

chard efter sin Faders gamle Lærer. De øvrige Børn var: *Jakob* Gottlieb, f. den 14. Marts 1805, — *Anna Maria* Christina, f. den 11. August 1807, — *Johann* Friedrich, f. den 13. Marts 1811, og *Nicolaus*, f. 1814.

Samme Aar, som Friedrich Johannsen giftede sig anden Gang, udkom en Bog, han længe havde syslet med. Dens Titel var: »Historisch-biographische Nachrichten von älteren und neueren geistlichen Liederdichtern, deren Lieder in demSchleswig-Holsteinischen sowohl alten als neuen Gesangbuche befindlich sind.« I Fortalen gør han Rede for dens Tilblivelse. Han fortæller, hvorledes han ikke blot i en ung Alder har holdt meget af Salmer og aandelige Sange, men tillige har interesseret sig for at kende Navnet paa Forfatterne, og hvorledes han, saa snart han havde faaet at vide, af hvem en Salme var, skrev Navnet under den. Sandsynligvis skriver denne tidlige Interesse for Forfatterskabet sig vel derfra, at han i sin Moder har set en Digterinde. Og om end, som han endvidere siger, hans første Forsøg i denne Retning var meget svage, saa var det dog i 1780, da der blev indført en ny Salmebog, lykkedes ham at finde Navnene paa næsten alle Digterne i den gamle.

Den Salmebog, der brugtes i hans Ungdom, kaldtes i Folkemunde »De 1000 Salmer«, og var en noget forandret privilegeret Udgave af den af Provst Schrader i Tønder 1731 udgivne »Vollständiges Gesangbuch«, der indeholdt 1157 Salmer, for det meste af den pietistiske Retning. Bearbejdelsen, der fremkom 1752, var ganske i samme Aand, kun noget forkortet og med Tilføjelse af nogle nye Salmer, saa der ialt blev 1000.

Den nye Salmebog, der udkom 1780, var meget forskellig fra den gamle. Den var samlet af J. A. Cramer, en født Schlesier, der en Tid var Hofpræst i København, senere Professor i Kiel, og et ægte Barn af sin Tid, Oplysningstiden. Han havde selv digtet 245 af Bogens 914 Salmer og omarbejdet en Mængde af de andre, saa de næsten ikke mere var til at kende. Det bedste ved Bogen var vel, at den indførte Gellerts Salmer, der vel i Form og Udtryksmaade var prægede af Tiden, men netop derfor fik Lov til at blive uforandrede og dog var dybere end de andre fra hin Tid stammende Salmer.

Man har undret sig over, at denne Salmebog kunde holde sig i over 100 Aar, lige til 1884. Man kunde lige-
saavel undre sig over den Modtagelse, som den fik. Den blev vel ikke modtaget med Begejstring, som en ny Salmebog jo sjælden bliver hos Massen af Befolkningen, men den mødte heller ingen nævneværdig Modstand. Selv i kirkelige Egne havde man ikke stort andet at udsætte paa den, end at den kun indeholdt 914 Salmer, medens den gamle havde 1000, hvad der betragtedes som en Tilbagegang i Kristeligheden. Forklaringen ligger dog temmelig nær. Hvad H. N. A. Jensen i sin: *Kirchliche Statistik des Herzogtums Schleswig* har sagt om Befolkningen i en anden Egn i Slesvig: »Die hochdeutsche Sprache ist für sie einmal das Gewand ihres Heiligsten«, det kunde ogsaa siges om Angelboerne. Det højtyske Sprog satte straks i en vis højtidelig Stemning, dels fordi det nu engang var Kirkens Sprog, men dels ogsaa ved sin fremmede Klang, der let kunde blive til Uforstaaelig-

hed. Kendte man end de fleste Ord, saa fattede man dog ikke Meningen i Vers og kunstige Sætninger, langt mindre kunde man trænge saa dybt ind i Sproget, at man kunde føle, hvilken Aand der talte ud af Salmerne: Det pietistiske og det rationalistiske Billedsprog var lige højtideligt, — og lige uforstaaeligt!

Hvor ganske anderledes kunde det have været, om de velbegavede og kirkelige Angelboer havde haft en Salmebog paa deres Modersmaal med Salmer som Brorsons, hvis Sprog ikke blot var forstaaeligt for dem, men hvis hele Tankegang passede bedre for den jævne Befolkning! Man sammenligne blot en Gang Gellerts iøvrigt saa skønne Salme »Die Himmel rühmen des Ewigen Ehre« med Brorsons »Op, al den Ting, som Gud har gjort!«

Om Friedrich Johannsen forstod Forskellen mellem den gamle og den ny Salmebog, kan ikke siges. Han omtaler den ikke, men dette kan maaske forklares dels derved, at han først kunde udgive sin Bog tyve Aar efter den ny Salmebogs Indførelse, da han allerede havde vænnet sig til den, dels ved den Saglighed, hvormed han holder sig til sit Emne. Han fortæller, at han fra 1780 af har gjort sig megen Umage for ogsaa at samle Navnene paa den ny Salmebogs Digtere og Oplysninger om dem. Med Hensyn til den gamle Salmebog havde han som Grundlag brugt en Del ældre Skrifter, som han nævner, medens han dog tilføjer, at de tit ikke stemte overens, saa han har haft megen Møje med at fastslaa det rette og i mange Tilfælde har maattet indhente skriftlige Oplysninger. Lignende Vanskeligheder stødte han nu ogsaa paa med Hensyn til den

ny Salmebog. Saaledes blev han en Gang gjort opmærksom paa en skriftlig Fortegnelse af Cramer selv, der ejedes af en Kandidat Stricker i Flensborg. Han fik en Afskrift af den, men den viste sig at være baade ufuldstændig og unøjagtig, saa han ikke havde megen Nytte af den. Større Udbytte havde han af en anden Fortegnelse, som han modtog af en Pastor Baetgen i Stolberg i Harzen. Dog maatte han ogsaa korrespondere med en Del andre Mænd og indhente skriftlige Oplysninger fra forskellige Steder, før han kunde fuldende sit Værk. Han behandler *begge* Salmebøger, »um mich nicht in gar zu enge Grenzen einzuschliessen«, som han siger, han medddeler ogsaa, hvilke af de gamle Salmer der genfindes forandrede eller forbedrede i den ny Salmebog, men om Ordet *eller* skal sige, at Forandringer ikke altid er en Forbedring, er ikke helt sikkert.

Allerede i Aaret 1797 tænkte han paa at udgive Bogen, og der blev i »Neue Kielische gelehrte Zeitung« gjort opmærksom paa, at den var under Arbejde. Dog kunde han den Gang ikke finde saa megen Tilslutning ved Subskription, at han var sikret mod Tab, og udsatte derfor Udgivelsen, mens han stadig arbejdede paa at gøre Bogen nøjagtigere og fuldstændigere, saa han selv bekender, at de fire Aars Udsættelse ikke har været til Skade for den.

Efter Fortalen følger Subskribentlisten, der er ret interessant. Øverst staar, som paa saa mange lignende Lister fra hin Tid, Generalsuperintendent Adlers Navn, og ham tilligemed Amtmanden og Provsten over Gottorp Amt er Bogen tilegnet. Blandt Subskri-

benterne findes omtrent 80 Præster, deraf omtrent Halvdelen i Angel, vistnok næsten alle Præsterne i Slesvig og Flensborg, ogsaa den danske Præst i sidstnævnte By, og desuden en Del baade længere nordpaa og længere sydpaa. Af Lærere, Degne og Organister er der omtrent lige saa mange, fordelte over Landet paa lignende Maade. Købmænd, Haandværkere, Embedsmænd og Læger tilsammen giver omtrent det samme Tal, deraf forholdsvis mange i det nærliggende Kappel, dernæst i Flensborg og Slesvig, men ogsaa nogle længere borte, som f. Eks. et Par Kniplingshandlere i Tønder. Blandt Flensborgerne findes Medlemmer af kendte Slægter, som Tramsen og Knuth. Der nævnes ogsaa nogle adelige Damer, og naar disse alle tælles sammen, faar man omtrent Halvdelen af alle Navnene. Den anden Halvdel bestaar af Navne paa Mænd, uden Titel rundt omkring paa Landet, navnlig i Angel, der uden Tvivl saa godt som alle maa have været Bønder. En hel Del er fra Skæggerød og maa tildels have gaaet i Skole hos Forfatteren, saa de kan have subskriberet af Interesse for ham, de andre kan have gjort det paa Opfordring af deres Præst eller Lærer, men alligevel maa man undre sig over deres Deltagelse paa en Tid, da Livegenskabet endnu ikke ved Lov var ophævet i Sønderjylland, hvad der først skete 1804, to Aar efter Bogens Udgivelse. Dog Sagen var den, at man i Virkeligheden var forud for Loven, idet der allerede i flere Aar blandt Adelen havde bestaaet en Bevægelse henimod Frigivelsen af de livegne, forbunden med Udparcellering af Jorden, dels vel af praktiske Grunde, da det viste sig heldigere at have

færre Jorder og dyrke dem godt ved Hjælp af betalte Kræfter, — dels dog ogsaa af humane Grunde. Her var det Medlemmer af Slægten Rumohr, der gik i Spidsen. Som i forrige Aarhundreder de haardeste og grusomste Mænd fandtes i denne Slægt, saaledes nu de ædleste og mest menneskekærlige, der ikke blot frigav deres livegne, men tillige oprettede Skoler og paa anden Maade sørgede for deres Vel. Og disse Bestræbelser mødtes af en ligesaa ivrig Stræben efter at udbrede Oplysning fra Generalsuperintendent Adlers Side. Der opstod den ene Biskole efter den anden, medens mange af de bestaaende blev gjort selvstændige, d. v. s. uafhængige af Degneskolerne, og herefter kaldtes Distriktskoler. Nu fandtes der ogsaa allerede en Del Lærere, der var uddannede paa de nyoprettede Seminarier, og som Følge deraf lærte Børnene mere, og Befolkningen blev efterhaanden mere oplyst.

Alt dette i og for sig glædelige havde for Angels Vedkommende dog ogsaa en anden Betydning, idet det blev det første Skridt til en virkelig Fortyskning. Endnu var der rigtignok langt igen, men saasnart som det blev almindeligt, at Folk kunde læse, uden at det voldte dem større Vanskeligheder, og dette kun paa Tysk og uden nogensomhelst Adgang til dansk Læsning, var Begyndelsen gjort, thi nu var Forbindelsen sydpaa aaben og nordpaa afskaaren. Vel vedblev det højtyske at være et fremmed Sprog og er det tildels endnu den Dag i Dag, saa en rigtig Angelbo nødig bekvemmer sig til at tage det i sin Mund. Men for alle nogenlunde begavede var det dog ikke mere umuligt at lære saa meget, at de kunde forstaa og gøre sig for-

staaelige, naar der var Tale om Ting, der ikke laa udenfor deres Horisont.

Friedrich Johannsens Bog har dog næppe voldt sine jævne Læsere megen Fornøjelse. Den egner sig ikke til Folkelæsning. Vel har han hist og her af Digternes Liv medtaget Smaatræk, der kan interessere, men de fleste Biografier indeholder ikke meget andet end de vigtigste Aarstal og Data. Derimod er Bogen paa Grund af disses Nøjagtighed lige op til vore Dage bleven benyttet som Kildeskrift.

Aaret efter, 1804, udgav han: »Kritik der Pestalozzischen Erziehungs- und Unterrichtsmethode, nebst Erörterung der Hauptbegriffe der Erziehungswissenschaft«. Det har ikke været muligt at opdrive et Eksempplar af dette Skrift, men alene den Kendsgerning, at han ogsaa har skrevet om dette Emne, viser, hvor godt han fulgte med Tiden. Pestalozzi var jo hans samtidige, og man kan undre sig over, at Landsbyskolelæreren i Angel, paa en Tid, da der hverken fandtes Jernbane eller Telegraf, faa Aviser og daarlig Postforbindelse, kendte saa meget til Pædagogen i Svejts, at han kunde underkaste hans Methode en Kritik.

Nogle Aar, efter Udgivelsen af disse Skrifter fik han Tilbud om en Stilling, der paa en Maade vilde have sværet bedre til hans Evner og forbedret hans Kaar. Det var i den store Napoleons Dage, det tyske Kejserrige havde ophørt at eksistere, og nye Kongeriger var dannede. Da savnede den nybagte Konge af Sachsen en Mand til at styre sine Finanser, og Friedrich Johannsen, der jo var en dygtig Regnemester og havde Forbindelser sydpaa, blev foreslaaet og adspurgt, om

han vilde tage imod Posten. Han selv havde maaske nok Lyst dertil, men hans Hustru, der vel nok fandt, at det kunde være en passende Stilling for hendes Mand, som hun beundrede og saa op til, tænkte med Skræk paa, hvorledes det skulde gaa hende, den jævne Landsbykvinde, ved Hoffet, og det endda paa et Sted, hvor der kun taltes Tysk! Hendes Mand gav da efter for hendes Bønner, afslog Tilbudet og blev i sin beskedne Stilling, hvor han jo ogsaa hidindtil havde følt sig lykkelig og tilfreds ved at udøve sin Lærergerning og i sin Fritid sysle med sine Yndlingsstudier. Tilbudet udgjorde dog senere mangen Gang Samtaleemnet for Familien, ja selv Ægteparrets Sønesønner kunde endnu mange Aar efter, dels i Spøg, dels i Alvor, drøfte de Muligheder, der vilde have aabnet sig for deres Fader og dem selv, hvis Bedstefaderen havde taget imod det. »Vi var da maaske i 1848 og 64 kommen herved fra Sachsen for at befri vore »forladte Brødre« fra »Danskeraaget«,« kunde Gustav Johannsen sige med et lunt Smil, og han saavelsom hans Brødre holdt deres Bedstemoders Minde i Ære, fordi hun havde valgt at blive, hvor hun hørte hjemme, saa ogsaa hendes Efterkommere kom paa deres rette Plads.

Saa levede Familien endnu i nogle Aar lykkelig og tilfreds sammen. Børnene var alle sunde og velbegavede, og navnlig viste Burchard tidlig Lærelyst og Nemme. Da han nærmede sig Konfirmationsalderen, ytrede han Lyst til at blive Præst, hvad der var i fuld Overensstemmelse med Forældrenes Ønsker. Hans Fader læste derefter med ham udenfor Skoletiden, og for at lære Latin gik han den lange Vej ind til Slesvig

for at faa Timer hos en af Præsterne der. Kort før Paaske 1819 blev han konfirmeret og skulde nu ret til at tage fat med Læsningen, men da skete det, at hans Fader uden længere Sygdom døde den 26. April 1819, 67 Aar gammel. Det var et haardt Slag for dem alle, og Moderen hensank i en dump Fortvivlelse. Hun har senere fortalt følgende: Medens hendes Mand laa Lig, sad hun en Gang med det mindste Barn, den fire Aar gamle Nicolaus, paa Skødet, omgiven af de andre Børn, dog uden Tanke for sine Omgivelser. Den lille græd, og da ingen tyssede paa ham eller brød sig om ham, græd han stedse højere. Den otte Aar gamle Johann havde allerede Forstaaelse for sin Sorg og gav den Udtryk paa sin barnlige Maade. En af deres Gæster havde netop udruget en hel Flok Gæslinger, hvad der ellers vilde have været en Fest for Drengen, men nu hulkede han højt og sagde: »Nu har vi alle de dejlige Gæslinger, og nu er Fader død!« De større Børn græd ligeledes højt. Da følte Moderen pludselig, at der rørte nogen ved hendes Arm, og idet hun saa op, saa hun sin Mand staa for sig i Ligklæderne. Han sagde til hende: »Lad dem ikke saadan græde, græde!« og forsvandt. Overtroisk var hun, som almindeligt paa Landet, og hun var fuldt og fast overbevist om, at hendes Mand virkelig havde vist sig for hende. Hun tog sig da sammen, søgte at berolige Børnene, og sørgede for dem som før, men dog laa Sorgen lige tungt paa hende selv. Da havde hun kort derefter en Drøm: Hun saa en lang Række gamle hvidhaarede Mænd sidde omkring et langt Bord, og nederst i Rækken saa hun sin Mand. Da hun vaagnede, stod Drømmen helt klart for

hende, og ligesaa lidt var hun i Tvivl om Udlægningen: De gamle Mænd var de afdøde Medlemmer af det mathematiske Selskab, som hendes Mand ogsaa havde været Medlem af, og at han sad nederst, laa i, at han først lige var død og altsaa var den sidste. Denne Drøm lod det først gaa op for hende, at han var »sammelt med sine Fædre«, og hun følte sig trøstet og styrket til at fortsætte Vejen gennem Livet.

III.

Burchard Johannsens første Ungdom.

Da Burchard Johannsen saaledes lige efter sin Konfirmation havde mistet sin Fader, maatte han opgive Tanken om at studere. Hans Moder havde jo endnu fire yngre Børn at sørge for, og han kunde ikke vente nogensinde at faa Hjælp hjemmefra. Dog kunde han ikke finde sig i helt at opgive Læsningen, han havde ikke Lyst til noget andet, og han besluttede da at blive Skolelærer. Det var rigtignok nu andre Tider, end da hans Fader for over 50 Aar siden begyndte sin Virksomhed som Lærer. Det var nu almindeligt, at de vordende Skolelærere gik paa Seminariet, men der fandtes dog endnu mange ældre, der ikke havde bestaaet nogen anden Prøve end den, de efter gammel Skik maatte aflægge for Amtmanden og Provsten. Det hændtes ogsaa endnu, at yngre Skolelærere blev antagne paa samme Maade, og naar det siden ved Visitationerne viste sig, at deres Elever var vel oplærte, kunde de forfremmes ligesaavel som de, der havde bestaaet Afgangsprøven paa et Seminarium. Burchard Johannsen haabede at naa frem paa denne Maade, og

han siger selv derom i nogle efterladte Optegnelser: »Jeg besluttede at blive Skolelærer, og Guds Naade og Velsignelse har været med mig i denne Gerning, skønt jeg ikke havde Raad til at besøge et Seminarium.«

Sommeren over blev han endnu hjemme, men til Mikkelsdag kom han som Hjælpelærer til Kantor Bahnsen i Slesvig. I denne By havde de to Førstelærere i Michaelis og Friedrichsberg Sogne Titelen Kantor og valgte selv deres Hjælpelærere, og Bahnsen, der efter al Sandsynlighed har kendt hans Fader og maaske ogsaa ham selv, lod sit Valg falde paa ham.

Saa drog han da hjemmefra i en Alder af 16 Aar, og Moderen blev tilbage med fire Børn. Den næste Søn, Jacob, var dog kun halvandet Aar yngre og havde i Modsætning til Burchard megen praktisk Sans og Lyst til legemligt Arbejde. Da Landvæsnet i de Tider ikke indbragte meget, lærte han tillige Bødkerhaandværket og forstod, efterhaanden som de mindre Brødre voksede til, at sætte dem til baade her og der, ja han lod dem endogsaa ofte forsømme Skolen. Da Drengene blev voksne, syntes de begge ikke om at lystre den ældre Broder og søgte tidlig hjemmefra. Nicolaus, den yngste, gik tilsøs, og man hørte siden aldrig mere noget fra ham. Johan derimod, der havde overordentlige Legemskræfter, tog Tjeneste som Karl. Søsteren blev gift med Heinrich Dessler, en Møllersøn fra Holmmølle i Struckstrup Sogn, der forpagtede Vandmøllen i Stubbe i Svansø, lige ved Sliens sydlige Bred. Den ældre Halvsøster giftede sig ogsaa endnu i en Alder af 43 Aar med Detlef Wik i Wrium i Borne Scgn.

Burchard Johannsen var en meget flittig Natur. Han passede sin Skole med Lyst og Iver og benyttede sin Fritid til at erhverve sig de Kundskaber, som hans jævnaldrende fik paa Seminariet. Han blev i fire Aar i Slesvig, og denne Tid kan vel nok kaldes hans Læretid. Gav hans Læsning paa egen Haand ham paa den ene Side en stor Selvstændighed i Tænkning, saa savnede han dog paa den anden Side heller ikke i denne By, der med Hensyn til aandelige Interesser og Sans for Lærdom stod øverst blandt Hertugdømmets Byer, den Paavirkning, der i Ungdommen kan virke befrugtende og bestemmende for hele Livet. Navnlig i religiøs og i national Henseende mærkes det, at han med Ungdommens Modtagelighed har ladet de aandelige Strømninger, som den Gang var oppe i Byen Slesvig, virke paa sig.

Den religiøse Paavirkning har vistnok været det første. Fra sit Hjem medbragte han den Tids jævne Kristelighed og Fromhed, maaske i noget mere end almindelig Grad. Ønsket om at blive Præst behøver vel ikke at opfattes som et Bevis paa særlig kristelig Sans, da det var det almindeligste, naar Folk paa Landet tænkte paa at studere. Men ialfald havde han Interesse for alt, hvad der skete paa kirkeligt Omraade, og da han kom til Slesvig, var det den der mest omtalte Prædikant Wilhelm Thiess, som fik en afgørende Betydning for ham. Thiess havde studeret i Kiel og der sluttet sig nøje til Claus Harms i dennes Kamp mod Rationalismen, men paa Grund af Penge-mangel maatte han afbryde sine Studier og tage imod en Plads som Huslærer i Byen Slesvig. Her prædi-

kede han imidlertid ret hyppig og vakte megen Opsigt. Ja, efter at han i 1820 havde taget Embedseksamen paa Gottorp og i 1821 var bleven Præst i Arnæs, drog hver Søndag en Skare Slesvigere derud for at høre ham. Han fængslede mange af sine Tilhørere alene ved sin Veltalenhed og Originalitet, men Burchard Johannsen blev ikke staaende ved dette ydre. Det gik op for ham, at det gjaldt om Tro eller Vantro, og at Fornufttroen, som den Gang endnu førte Ordet paa mange Steder, i Virkeligheden kun var Vantro. Og i den Tro, som han fandt i sin Ungdom, har han levet hele sit Liv. Mærker man paa hans Faders Skrifter ikke noget til, at han hørte til nogen bestemt Retning, saa viser Sønnens hele Liv klart og tydeligt hans Standpunkt. Og skont han var præget af sin Tid, saa var hans Kristendom saa sand, at den bevarede ham for at gaa for vidt paa de Punkter, hvor det den Gang ikke var ualuindeligt. Han var stræng imod Børnene og krævede ubetinget Lydighed af dem, baade i Skolen og i Hjemmet, men alligevel var han elsket, da de allesammen vidste, at han var fuldtud retfærdig og kun mente dem det godt. Han saa i Øvrigheden en guddommelig Anordning og respekterede sine foresatte, men han var meget for selvstændig til at inklade sig paa at bukke eller krybe, og naar han holdt det for Ret, kunde han godt finde paa til en vis Grad at gaa sine egne Veje. Naar det gjaldt, stod han fast ved sin Mening og veg ikke et Haarsbred derfra, men til daglig var han omgængelig og navnlig aldrig udfordrende mod anderledestænkende. Han blev efterhaanden anerkendt som en meget dygtig Religionslærer, Under-

visningen satte dybe Spor hos Børnene, og hans Sønner har udtalt, at de aldrig i deres senere Liv har truffet nogen Lærer eller Prædikant, der fik tilnærmelsesvis den Betydning for dem som deres Fader. Men han var altfor ydmyg og beskeden til at mene om sig selv, at han ikke skulde kunne lære af andre. Han gik i Kirke hver Søndag, saa længe han levede, selv om han kun havde Lejlighed til at høre en daarlig Prædikant, og svarede, naar andre undrede sig derover: »Man kan finde *noget* godt i enhver Prædiken.«

Naar han tillige i sine unge Dage blev paavirket i national Retning, da skete det vistnok fra først af netop gennem det kristelige. Der lagdes jo netop af den Retning, som han sluttede sig til, meget mere, end det sker nutildags, Vægt paa Underdanighed mod Øvrigheden og Troskab mod Kongen, og særlig Pastor Thiess var en af de ivrigste Forkæmpere for denne Opfattelse. Men ogsaa bortset fra deres religiøse Standpunkt følte alle Slesvigs Borgere sig som Danske. Det lyder maaske underligt for dem, der ikke har meget nøje Kendskab til Sønderjyllands Historie, men der haves Beviser nok for, at det var saaledes. De fremdrages i Allens: Det danske Sprogs Historie i Slesvig, saavel som senere i Sachs: Geschichte der Stadt Schleswig. Begge fremhæver bl. a., at Temaet for den Tale, som hvert Aar holdtes for en stor Forsamling i Raadhuset af Lærere eller Primanere fra Slesvigs Latinskole, endnu saa sent som 1829 lød saaledes: »Die Rettung des Vaterlandes durch Niels Ebbesen.« Og i en senere Tid er andre Vidnesbyrd om det samme Sindelag bleven fremdragne, nemlig bl. a.

af »Schleswiger Nachrichten«, der i Aaret 1911 fejrede sit Hundredaars Jubilæum og i den Anledning gav et Tilbageblik med Udtog af nogle af de vigtigste Ting, som Bladet i de forløbne 100 Aar havde bragt. Det meddeler bl. a., at da Frederik VI i 1815 vendte tilbage fra Kongressen i Wien, indeholdt det flere Velkomstdigte til ham, hvoraf et begyndte saaledes:

»Gottlob, dass wir Dich wiedersehn,
O, guter Friederich!
All, was wir wünschen, ist geschen,
Wir haben, Vater, Dich!«

Mere formfuldendt og højtideligt er et andet af Schack Staffeldt, og blandt de øvrige lægger man navnlig Mærke til et, der tilegnes Kongen af 25 navngivne Primanere fra Latinskolen, hvoriblandt C. Fr. Heiberg, U. J. Lornsen og A. J. Boysen, der senere kom til at indtage et ganske andet Standpunkt.

Bladet finder Slesvigernes Loyalitet beundringsværdig, da de i de forudgaaende Aar har lidt meget ved Krigen og maattet betale svære Skatter, og ganske vist kan den jo være temmelig uforstaaelig for dem, der ikke regner med, at den udsprang af en fra gammel Tid rodfæstet Følelse af at høre med til Danmark. Denne Følelse kunde ogsaa alene medføre, at de ved Ulykken kun følte sig endnu nærmere knyttede til Fædrelandet, og de Opgangsaar, som efter Bladets Beretning fulgte for Byen Slesvig, kan jo ikke have bragt nogen Forandring heri.

Saaledes stod altsaa Sagerne, da Burchard Johannsen i 1819 kom til Slesvig. Han har her ikke hørt

andet, end at alle var Danske, og har fundet det ganske naturligt. Han har studeret Historien og der fundet det samme, og han har kunnet finde passende Udtryk for sine egne Følelser i de af tysktalende Slesvigere digtede Sange til Danmarks Pris, hvoraf der fandtes en Del, som f. Eks. en af Harries, hvis første Vers lyder saaledes:

»O Dania, was glüht bei deinem Namen
 Mir Wang' und Busen durch?
 Ha! es ist Dänenstolz! es ist die Liebe
 Zu dir, mein Vaterland!«

eller en anden af G. E. Klausen, der begynder saaledes:

»Ich freue mich, dass Dänenblut
 In meinen Adern schlägt,
 Dass Dänentreu' und Dänenmuth
 In meiner Brust sich regt!«

Det var jo det ejendommelige for hin Tid, at man savnede Forstaaelse af Forbindelsen mellem Sprog og Nationalitet, saa mange af de Embedsmænd, der ivrede for det tyske Sprogs Udbredelse og søgte at fortrænge det danske, alligevel mente sig selv at være loyale danske Undersaatter og ikke paa nogen Maade vilde være andet. For Burchard Johannsen laa Sagen dog endnu noget anderledes end for mange andre, idet der i hans Hjemegn endnu taltes Dansk, hvad der senere ikke kunde blive uden Betydning for ham, medens han dog foreløbig vistnok ikke tænkte videre derover.

Han blev i Slesvig i fire Aar og blev derpaa Mikseldag 1823 forfremmet til Lærer ved Skolen i Lyr-

skov, en lille Landsby nord for Slesvig, ved Randen af Lyrskov Hede, hvor Magnus den Gode en Gang slog Venderne. Skolen var kun en Biskole, og da Byen hørte til St. Michaelis Landsogn, maatte altsaa Børnene af de to ældste Aargange gaa i Skole i Slesvig. Om Burchard Johannsens Ophold her haves ingen nærmere Efterretninger, men han har sikkert herfra vedligeholdt Forbindelsen med Venner og Bekendte i det nære Slesvig. Efter to Aars Forløb blev han i Oktober 1825 kaldet til Lærer ved Distriktskolen i Lille-Rheide.

IV.

I Lille-Rheide.

Lille-Rheide ligger ved Nordranden af Krop Hede. Mod Syd, hvor man nu ser ud over sandede Marker, hist og her afbrudte af Granplantager, saas for 100 Aar siden vist mest uopdyrkede Lyngstrækninger, men mod Nord er Udsigten den samme nu som den Gang. Gaardenes Haver gaar over i Tofter og disse i Enge, der naar ned til den lille smilende Rheide Aa, som her kun er lige i sin Begyndelse; hinsides er der igen Enge, men Udsigten stanses snart af en grøn Vold, som et Dige tværs over Landet, — det er Dannevirke. Vi befinder os nemlig her sønder for dette, altsaa uden for det danske Sprog og det danske Folks, om end ikke det danske Riges gamle Omraade, og Byens egentlige Navn er lige saa lidt det danske Lille-Rheide som det tyske Klein-Rheide, men det plattyske Lütt-Rheide. Bygningsmaaden og Skikkene er de samme som i hele Landet mellem Dannevirke og Eideren. men da Byen

ligger saa nær ved Volden, har Beboerne i Aarhundreder snarere følt sig som levende *paa* den end som staaende udenfor den, d. v. s. snarere som Danskhedens Vogtere, end som dens Fjender. Mange Sagn fra Dannevirke var her bleven forplantede fra Slægt til Slægt og troedes endnu. De danske Konger og Dronninger, der i Virkeligheden ellerefter Sagnet havde bygget paa Volden eller kæmpet i dens Nærhed, levede i Folkenes Bevidsthed, og de tunge Tider, der kom under Napoleonskrigene, havde ogsaa her bevirket, at man følte sig nærmere knyttet til det Land, man altid havde regnet for sit Fædreland, til Danmark. Ved Siden af denne Fædrelandskærlighed, der i enkelte Familier har holdt sig til længe efter 1864, fandtes der i Lille-Rheide, i Modsætning til de fleste andre Byer i Krop Sogn, megen Religiositet, og denne har holdt sig lige til vore Dage, saaledes at den bekendte Pastor Johannes Poulsen, da han kom til Krop, fandt sine første og mest trofaste Tilhængere der.

Da Burchard Johannsen i 1825 kom til Byen, hørte Bondefogeden Thomas Jöns og hans Familie vel til dem, hos hvem Fædrelandskærlighed og Guds frygt mest udpræget beherskede hele Livet. Thomas Jöns var født 1779 og havde den 22. Oktober 1807 ægtet den kun 18 Aar gamle Katharina Margaretha Schröder, der ligeledes var fra Lille-Rheide. Begge var velhavende, og Brylluppet fejredes derfor med stor Stads i flere Dage som et rigtig gammeldags Bondebryllup, hvor alle mødte i Nationaldragter. Bruden tænkte senere tidt tilbage paa denne sin Højhed og fortalte sine Born derom, thi snart efter kom de onde Aar,

der lod Velstanden svinde hen og bragte megen Sorg og Elendighed, saa Mindet om det prægtige Bryllup kom til at staa i endnu stærkere Glans. Thomas Jöns ejede oprindeligt to Gaarde, en i selve Lille-Rheide og en lige op ad Dannevirke, eller rettere Kurvirke, der er den Del af Volden, som er nærmest ved Lille-Rheide. Denne sidste Gaard solgte han og maa vel derved være kommen i Besiddelse af den Mængde Papirpenge, som han sad inde med, da Statsbankerotten indtraf den 5. Januar 1813, hvorved alle Sedlerne blev næsten værdiløse. Og Aaret 1813 bragte endnu flere Ulykker. Kosakkerne var i de sidste Maaneder af Aaret trængt helt op i det nordlige Slesvig, men maatte efter Vaabenstilstanden den 15. December trække sig tilbage til sønden for en Linie fra Egernførde til Husum. LilleRheide laa saaledes, at den blev passeret ved deres Fremrykning, og siden kom den jo til at ligge syd for Linien, saa den hele Tiden var hjemsøgt, enten af gennemrejsende Skarer eller af Indkvartering. Straks da de første kom, sendte Thomas Jöns sin Hustru med deres to smaa Børn til nogle Slægtninge i Byen Slesvig for at vide dem i Sikkerhed. Børnene var Datteren *Anna Catharina*, født den 7. Marts 1809, og Sønnen Hans, som Moderen endnu havde ved Brystet. De var nu rigtignok i Sikkerhed, men Angsten for, hvorledes det skulde gaa hendes Mand, virkede saaledes paa Moderen, at det fik skadelige Følger for det lille Barn. Han fik en Nerverelammelse, der bevirkede en Rysten i Lemmerne; som et Slags St. Vejts-Dans, og beholdt denne Svækkelse hele sit Liv.

Moderens Angst for Manden var heller ikke ugrundet. Da han var Bondefoged, henvendte Kosakkerne, hvoraf navnlig de menige var meget raa, sig bestandig til ham med deres ofte uforskammede Fordringer, og mange Gange om Dagen lod det: »Wo ist der verdammte Schulze?« (Saa meget Tysk havde de lært paa deres Tog gennem Tyskland.) Kunde eller vilde han ikke opfylde deres Forlangender, blev det ikke altid ved Trusler og Skældsord, men en Gang fik han af Knuten, og flere Gange maatte han skjule sig paa Holoftet, da han ligefrem frygtede for sit Liv. Senere kom han til at staa paa en noget bedre Fod med Officererne, og da beklagede han sig en Gang til en af dem over den Behandling, han havde faaet. Officeren blev vred, lod alle sine Soldater kalde sammen og spurgte Bondefogden, om han kunde kende den, der havde slaaet ham. Det kunde han nok, men vovede ikke at udpege ham, af Frygt for at han da skulde hævne sig paa ham. Dog havde han fra nu af Fred.

Da Kosakkerne var borte, hentede Thomas Jøns sin Familie hjem igen, men hans Hustru havde ikke helt forvundet Folgerne af den udstaaede Angst, og en Datter, Anna, der fødtes snart efter, havde den samme Svækkelse som Sønnen, om end ikke i saa høj Grad, og ogsaa hun beholdt den, saa længe hun levede. Derimod kom Moderen sig efterhaanden fuldstændig, og den yngste Datter, Margaretha, født den 13. August 1815, var sund og kraftig ligesom den ældste.

De gode Tider kom dog ikke igen for Familien. Velstanden var borte, og Thomas Jøns's Helbred havde lidt. Der var ikke mere rigtig Drift i ham, og

Landvæsenet indbragte kun lidt. Paa Gaarden var ogsaa Krohold, men heller ikke dette gav meget af sig. Saaledes var det udvortes set kun ringe Dage for Mand og Hustru, men indholdsløst og tomt var deres Liv alligevel ikke. Alt, hvad der skete paa Kirkens og Skolens Omraade, omfattede de med levende Interesse, og ved Fædrelandet hængte de med hele deres Hjærte. Det var derfor en stor Glæde for dem, da Thomas Jøns blev Dannebrogsmænd. De saa deri et Bevis paa, at hans Trofasthed var bleven paaskønnet af Kongen, og dette var ham en Tilfredsstillelse og Trøst for mange Lidelser.

Denne Familie blev Burchard Johannsens nærmeste Omgang, og han følte sig snart helt hjemme i den. Han hørte med megen Interesse Fortællingerne om Kosaktidens Genvordigheder, som hans egen Hjemstavn var bleven fuldstændig forskaanet for, da Vejene, der førte ind i Angel, havde været aldeles tilsnæede, saa Kosakkerne var draget forbi. Her vidste jo Thomas Jøns meget at fortælle om deres Bedrifter i Landsbyen, medens hans yngre Broder Peter, der ofte havde maattet tjene dem som Vejviser, kunde berette om sine Oplevelser paa disse Ture. Og Kvinderne fortalte Sagnene om Dannevirke tilligemed andre Historier om Spøgeri og navnlig om Varsler. Disse sidste Ting troede Burchard Johannsen rigtignok ikke paa, men han opponerede ikke, og Dannevirke-Sagnene intresserede ham, navnlig naar han i dem kunde finde en historisk Kærne. Saaledes var der aldrig Mangel paa Samtalestof, og Aftenerne løb hurtig hen.

Den Magnet, der stærkest drog den unge Lærer

til Huset, var dog den ældste Datter Catharina, der var i sit 17. Aar, da han kom til Lille-Rheide. Han havde en Gang før set hende paa et Marked i Slesvig, og allerede den Gang havde han sagt til sig selv: »Hende eller ingen!« Da han nu lærte hende nærmere at kende, viste det sig, at det første Indtryk havde været det rette. Hun var lille, mørk, med livlige brune Øjne og ret kon. Hun var godt begavet og fuld af Lærelyst og Virketrang. I Skolen og Kirken havde hun tilegnet sig alle de Kundskaber, der var at faa, men de tilfredsstillende hende ikke, og havde hun været Dreng, vilde hun have studeret, sagde hun tidt. Nu maatte hun nøjes med at høre paa Forældrenes Fortællinger og optage alt i sig, som om hun selv havde oplevet det. Den unge Skolelærer gjorde ogsaa straks et godt Indtryk paa hende. Han var just ikke kon, dertil var hans Træk for grove og den høje, ranke Skikkelse lidt for kantet, men han tog sig dog ganske anderledes ud, end de unge Bønderkarle. Han klædte sig kobstadmæssigt, og der var en vis Værdighed over ham. Naar hun lyttede til de Samtaler, han førte med hendes Forældre, forekom han hende som en meget klog Mand, og det gode Humør, han var i Besiddelse af, gjorde det altid behageligt at være sammen med ham. Saaledes kom de to unge hinanden stadig nærmere, og det førte omsider til, at de blev forlovede. Men Lærerembedet i Lille-Rheide var alt for lille til at gifte sig paa, og de maatte vente, til han fik et bedre. Dette skete i Efteraaret 1830, idet han blev forfremmet til Lærer i Gundeby i Ulsnæs Sogn i det sydlige Angel, lige ved Slien. Brylluppet holdtes

den 23. September, og Vielsen skete i Haddeby Kirke, da der netop var Vakance i Krop. De unge drog saa til deres nye Hjem i den fredelige By i de skønne Ómgivelser: Her levede de de første Aar af deres lange, lykkelige Samliv, her naaede de første Bølger af det politiske Røre, der skulde faa saa stor Betydning for deres senere Liv, ud til dem, og her fødtes deres tre Sønner, Thomas, Johannes og Gustav.
